

Rondetafelgesprek Impact energieprijzen op industrie en bedrijven

Sinds het begin van de oorlog in Oekraïne is de Nederlandse industrie in een ‘perfect storm’ terecht gekomen. In rap tempo opeenvolgende sanctiepakketten laten diepe sporen na door het wegvallen van afzetmarkten en het verstoren van toeleveringsketens die toch al het nodige te verduren hadden als gevolg van de Coronacrisis. Daarbovenop bereikten energieprijzen historisch ongekeende hoogten en volatiliteit. Het gevolg: prijzen die structureel en significant hoger zijn dan in de VS en elders met ernstige consequenties voor de concurrentiepositie van de Nederlandse industrie.

Zowel aanbod als vraag op de gas- en elektriciteitsmarkten reageren op prijsontwikkelingen. Het grotendeels wegvallen van Russisch gas is ten dele gecompenseerd door substantieel groter aanbod van LNG en Noors gas. Aan de vraagkant is er sprake van een scherpe daling van de gasvraag als gevolg van brandstofsubstitutie (stroomproductie en industrie) en productievermindering en in sommige gevallen zelfs volledige stopzetting van de bedrijfsvoering. Dit omdat elders in de wereld energieprijzen substantieel lager zijn en kostenstijgingen niet zondermeer doorberekend kunnen worden. Deze marktuitkomsten zijn in belangrijke mate het gevolg van geopolitieke ontwikkelingen en overheidsingrepen (verplichte vulgraden gasbergingen). Hiermee onderscheiden zij zich van marktbevingen die binnen het normale bedrijfsrisico van bedrijven vallen.

De gevolgen van de energiecrisis zijn groot en hebben nu al geleid tot drastische inkrimping van de industriële productie, significante wijziging van handelsstromen ten nadele van Nederland en onzekerheid ten aanzien van de lange-termijn concurrentiepositie van grote delen van onze industrie. Verwacht wordt dat deze problemen nog fors zullen toenemen naarmate meer ‘oude’ energieleveringscontracten aflopen en de gevolgen van de energiecrisis zich in de volle breedte in de economie manifesteren. Hierdoor komt het voortbestaan van de industrie in Nederland onder druk, hetgeen niet alleen slecht is voor de economie en de werkgelegenheid, maar ook het beleidsstreven van zgn. “strategische autonomie”, in een wereld met steeds meer geopolitieke spanningen en verstoringen van essentiële toeleveringsketens, buiten bereik brengt.

Maar ook de enige structurele oplossing voor de problematiek - de transitie naar een duurzame industrie – staat door de snelheid en hevigheid van de crisis onder druk. Onzekerheid over de toekomstbestendigheid van bedrijven zal de investeringsbereidheid schaden, met grote gevolgen voor de verduurzaming van bedrijven, energie en grondstoffen en het circulair maken van bedrijfsprocessen. De industrietransitie is nauw verbonden met de transitie van de Nederlandse samenleving. Zo spelen industriële energiegebruikers een belangrijke rol bij de ontwikkeling van risicovolle investeringen in duurzame energieproductie door met hun volume afnamezekerheid te bieden. Ook is de omvang van de industriële vraag naar duurzame grondstoffen en brandstoffen essentieel voor het opschalen van nieuwe waardeketens zoals die van CO₂-vrije waterstof. Vertraging van de industrietransitie is dan ook slecht voor de transitie van Nederland.

Voor VEMW als belangenbehartiger van zakelijke energiegebruikers waaronder industriële bedrijven uit sectoren chemie, staal, non-ferro, voedingsmiddelen, glas, papier en karton, keramiek en geneesmiddelen, vormt het bovenvermelde aanleiding om aandacht te vragen voor het volgende. In het belang van Nederland is het noodzakelijk dat de industrie ook onder de huidige extreme marktomstandigheden in staat gesteld wordt om de energiecrisis te overbruggen en structurele

aanpassingen door te voeren. Zo behoudt Nederland een krachtige pijler onder de verduurzaming van de samenleving en de toekomstige welvaart en het duurzame verdienvermogen van ons land. Hierbij is van groot belang dat de elektriciteits- en gasmarkt optimaal blijven functioneren, met effectieve en efficiënte prijsprikkels voor verdere vermindering van het elektriciteits- en gasverbruik. Daarnaast is een breed gedragen inzet noodzakelijk van bedrijfsleven en overheid en gesteund door de politiek, gericht op het voorkomen van ongewenst verlies van waardevolle, binnen Europa duurzaam concurrerende, industriële bedrijvigheid. VEMW dringt daarom aan op een actieplan met de volgende maatregelen:

1. Gerichte steun voor de industrie om een gelijk speelveld binnen Europa te behouden. Diverse EU-lidstaten hebben omvangrijke steunpakketten ontwikkeld die bedrijven moeten beschermen tegen de gevolgen van de energiecrisis. Nederlandse bedrijven ondervinden hiervan concurrentienadeel door het uitblijven van soortgelijke maatregelen in Nederland. Weliswaar heeft de regering diverse koopkracht-ondersteunende maatregelen genomen, maar die richten zich uitsluitend op de huishoudelijke energieconsument. Vanwege de sterke exportgerichtheid van de NL industrie bieden dergelijke maatregelen weinig soelaas voor industriële bedrijven. Ook is het noodzakelijk om Nederlandse bedrijven te beschermen tegen de import uit Rusland van producten die gasintensief zijn en gevrijwaard zijn van extreem hoge Europese gasprijzen en andere dumpingpraktijken.
2. Wegnemen van barrières voor besparen op gasverbruik door substitutie van brandstoffen en halffabricaten. Bedrijven kunnen onder bepaalde omstandigheden aardgas vervangen door productiegassen, diesel, of andere brandstoffen. Ook bestaat soms de mogelijkheid om het gasverbruik te verminderen door import van halffabricaten ter vervanging van eigen productie. In beide situaties is onder meer soepele vergunningverlening cruciaal.
3. Belonen van vermindering van elektriciteitsverbruik. Binnen de EU geldt een verplichting voor lidstaten om het stroomverbruik op piekuren met 5 procent te verminderen. Hierbij kan de overheid gebruik maken van de mogelijkheid om bedrijven financiële compensatie te verlenen in ruil voor vermindering van hun stroomverbruik. Ook compensatie van loondoorbetaling indien fabrieken tijdelijk gesloten worden geeft een prikkel om de gasvraag te verminderen.
4. Versnellen van energiebesparings- en verduurzamingsinvesteringen door aanpassing subsidie-instrumentarium en wegnemen van belemmeringen voor elektrificatie. Naast verplichte investeringen met een beperkte terugverdientijd zijn er additionele energiebesparingsmogelijkheden die gas- en/of elektriciteitsverbruik helpen verminderen maar niet in scope komen vanwege langere terugverdientijden en/of andere belemmeringen. In sommige gevallen is aanpassing van subsidie-instrumentarium, van OPEX naar CAPEX dienstbaar. In andere gevallen is technische ondersteuning of financiële hulp bij implementatie noodzakelijk. Voor verduurzamingsinvesteringen geldt daarnaast dat netwerktarieven en -congestie implementatie van beschikbare opties kunnen tegenhouden.
5. Bevorderen van aantrekkelijkheid van elektrificatie-opties door beperking van commodity en netwerk gebonden kostenstijgingen. Naast explosief gestegen elektriciteitsprijzen wordt de industrie geconfronteerd met sterke toename van infrastructuur gerelateerde kosten. Zo stijgen de tarieven van TenneT en andere elektriciteitsnetbeheerders fors door toename van kosten van redispatch en netverliezen. Daarbovenop komen de kosten van het netwerk op zee, die vanaf 2023 volledig via de nettarieven verdisconteerd worden. Omdat elektrificatie een concrete en structurele oplossing uit de energiecrisis kan zijn, is het van belang om de kosten ervan te beperken. Naast een alternatieve financiering van het net op zee, verdient het aanbeveling om de mogelijkheid van een prijsplafond voor gas dat wordt ingezet voor elektriciteitsproductie toe te passen. Uiteraard onder behoud van besparingsprikkels ten aanzien van het gebruik van gas.
6. Faciliteren van kosteneffectieve inkoopmogelijkheden. Naast bestaande inkoopkanalen, via leveranciers of beurstransacties, dienen ook alternatieven mogelijk gemaakt te worden, zoals gebundeld en rechtstreeks bij upstream partijen. Waar noodzakelijk dienen beperkingen van mededinging rechterlijke aard weggenomen te worden. Ook bestaat in sommige gevallen behoefte aan ondersteuning door de overheid bij (financiële) zekerheidsstelling ten behoeve van de industrie.